

ראש השנה טו

משה שווערד

1. פני יהושע על ראש השנה דף טו/א

בגמרא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבה בר רב הונא אע"ג דאמר ר"ג אתרוג בתר לקיטה ראש השנה שלו שבט. מבלכאורה הדבר תמוה דהא אמרינן לעיל דעיקר מלתא דשבט ראש השנה היינו משום שעברו רוב גשמי שנה ואין זה ענין אלא אי אזלינן בתר חנטה כמ"ש רש"י ותוספות לעיל משא"כ לענין לקיטה מאי אולמא דשבט יותר משאר חדשים ...

2. ערוך לנר על ראש השנה דף טו/א

בגמרא ראש השנה שלו שבט: [1] הפני יהושע תמה דעיקר דמילתא שבט ר"ה היינו משום שעברו רוב גשמי השנה ואין זה ענין אלא אי אזלינן בתר חנטה משא"כ לענין לקיטה מה אולמא דשבט משאר חדשים. [2] ולענ"ד י"ל כיון דהחילוק שביין גורן ויקב לירקות אמרינן לעיל דהם גדלים על מי שנה שעברו וירקות על מי שנה הבאה אי הם גדלים על רוב מים וירקות על כל מים והנה בירקות לא שייך חנטה אבל אילן אתרוג בו יש ב' ענינים ששרף בא בו קודם שבט כבשאר אילנות אבל סוף גידול פירותיו הוא על מי שנה הבאה ועל כל מים בירקות ולכן דנינן בו ב' ענינים ששוה לאילן שמתחדש שנתו בשבט ושוה לירק דאזלינן בתר לקיטה. אכן הא ק"ל כיון דרבה כר' הונא אמר כן אליבא דר"ג א"כ למה חשיב ר"ג במתני' דלעיל רק ג' דברים ששוה אתרוג לאילן ערלה ורבעי ושביעית הרי גם לענין חידוש שנתו בשבט לענין מעשר שנה לאילן וה"ל למיחשב ד' דברים:

3. תוספות מסכת ראש השנה דף טו עמוד א

או שבט דתקופה - אמתני' נמי דקתני באחד בשבט קא בעי אף על גב דשאלו באתרוג (וקשיא אמאי לא בעי באחד באלול ר"ה למעשר בהמה או בקמייתא בו' בסיון ר"ה לשתי הלחם ובאינך).

4. תוספות רא"ש על ראש השנה דף טו/א

או שבט דתקופה. אמתני' נמי מצי למיבעי אלא אגב דבעא מיניה אתרוג בעי ליה נמי שבט דחדשים או דתקופה:

5. תוספות מסכת ראש השנה דף טו עמוד א

דחדשים - אף על גב שבישול הפירות הולך אחר החמה שנאמר (דברים לג) ממגד תבואות שמש [1] ה"נ כתיב (שם) ממגד גרש ירחים [2] וגם ישראלים מונין ללבנה..

6. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן יד

גי"ה הגיעני נידון מי שמתו אבותיו בכ"ט אדר ראשון לדעתו ינהג יא"צ /יום השנה/ בכ"ט שבט, וחולקים עליו ומביאים ראי' מבר מצוה בש"ע א"ח סי' נ"ה, ומעלתו כתב דאין לדמות יא"צ לבר מצוה דכיון דכלו להמת יב"ח נגמר דינו וממילא היא"צ ביום שכלו יב"ח, הנה בדין זה הלכו נימושות ועכ"פ לא אמנע מלבאר מה שצריך ביאור בעזה"י

ולעמוד על דברי רבותינו ודעת קדושים אמצא יעזרני ה' ויעמידני על האמת:

פ"ק דר"ה ט"ו ע"א בעי מיניה ר' יוחנן מר' ינאי אתרוג ר"ה שלו אימת. א"ל שבט, שבט דחדשים, פירש"י של לבנה, או דתקופה, פירש"י סוף שלשים של תקופת טבת נכנס שבט של חמה, ופשיט ל' דחדשים, שוב בעי' מיני' היתה שנה מעוברת מהו, פירש"י אימת ר"ה שלו שבט הסמוך לטבת או אדר הראשון שהוא במקום שבט, ופשיט הלך אחר רוב השנים, פירש"י מי ששמו שבט, וכ' תוס', דחדשים אף על גב שבישול התבואה הולך אחר החמה

דכתיב ממגד תבואות שמש הכי נמי כתיב ממגד גרש ירחים וגם ישראלים מונין ללבנה עכ"ל, ולכאורה קושייתם קושי' עצומה דהרי לעיל

י"ד ע"א אמרינן שבט ר"ה לאילנות הואיל ועבר רוב גשמי שנה, פירש"י ועלה שרף באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה, ועפירש"י עוד שם ד"ה מאי קאמר וכו' ע"ש, וידוע ממגד תבואות שמש קאי על פירות האילן וגרש ירחים קאי אפירות הארץ כגון קשואים ואבטיהים כפירש"י בחומש,

וא"כ חניטת פירות האילן אין להם בלבנה ומאי תירצו ה"נ כתיב גרש ירחים **ומה יתן ויוסיף מה שישאל מונין ללבנה וכי מפני זה**

ישתנה שרף האילנות, וגם אם נדחק דמעשר פירות דרבנן והם אמרו והם אמרו, מה יענה הרמב"ם דס"ל מעשר פירות דאורייתא [ה' תרומות פ"ב ה"א], וגם אם נדחק לומר דוקא אתרוג קאי דגל על כל מים כמו ירק, מכל מקום האיבעיא שניה היתה שנה מעוברת, היא בכל האילנות ואפילו בתים וענבים דלכ"ע מעשר דאורייתא ופשיט הלך אחר רוב שנים דשמו שבט ומה ענין שם לכאן כיון דעדיין לא בא שרף לאילנות מהיכן יחנטו, ואמרינן במס' סנהדרין י"ח ע"ב א"ר פפא ש"מ שתא בתר ירחא אזיל, פי' רש"י אחר ירחים הראויים להיות אם לא נתעברה הולך קור וחום של שנה וצינה הראויה להיות במרחשון הוי בתשרי כשמתעברת עכ"ל, וא"כ מה לי אם רוב השנים שמו שבט או לא כיון שעכ"פ עדיין צינה של טבת הוא בשבט אין שרף באילנות ולא יחנטו ומעשר בתר חנטה אזיל א"כ מהיכי תיתי לקבוע ר"ה בשבט, ולכאורה צע"ג:

אבל האמת יורה דרכו כי זה הכל נבנה על כללא דכילל ירושלמי לאל גומר עלי ומייתי לי' ש"ך סי' קפ"ט סקי"ג, והשרש דהטבע משועבדת לתורתנו הקדושה, ובתולה שנבעלה אף על פי שעפ"י טבע כבר גדלה זמן הראוי שלא יחזרו בתוליה מ"מ כיון שעברו ב"ד החדש הטבע משועבדת לתורה והוחלש כחה וחוזרת בתוליה, וכן מי שנעשה בן י"ג שנה ויום א' עפ"י טבע חזקה שהביא ב' שערות ונמלכו ב"ד ועברו אפילו בדקנו ומוצאים בו שערות הרי הם שומא ואם כבר אכל חלב ונתחייב חטאת או מלקות נפטר מחיובו ע"י עיבור ב"ד, וכן בן ט' שנים לביאה וכדומה, וכל זה ביאר להדיא בתשו' מהר"י מיניץ סי' ט' דמייתי ש"ך הנ"ל ונאריך בדבריו לקמן אי"ה, והיינו דחידש לן ר"פ בסנהדרין הנ"ל שמע מינה שתא בתר ירחא אזיל דהוה סד"א דמטעם לאל גומר עלי ישתנו העתים ג"כ קמ"ל כיון שזה אינו נוגע לתורה משום הכי עולם כמנהגו נוהג לענין קור וחום, ומשו"ה מספקא לי' לר' יוחנן בר"ה ט"ו הנ"ל כיון דשתא בתר ירחא אזיל וצינה וקור במקומו עומד א"כ אין האילנות חונטים בט"ו בשבט דלבנה אלא בט"ו דחמה, ופשיט לי' דלא כן הוא אלא כיון דזה דבר הנוגע לתורתנו הקדושה משועבדת הטבע לתורה ודיניה, וחונטים האילנות כמו ברוב השנים בשבט הסמוך לטבת, ומי שאמר לשמן וידליק אומר לחומץ וידליק והקור לא יזיק, והיינו דכ' תוס' ישראל מונין ללבנה והטבע משועבדת לה...

אמנם לא כתב הגאון זה אלא מאדר לאדר אם מת באדר פשוטה יהיה היא"צ לעולם באדר הראשון דאיכא עכ"פ שם אדר עליו וע"ז שייך לא יעות בריבו שלא לדחות עד אדר השני, אבל להמיר אדר בשבט בשינוי שם לא עלתה על דעתו כדאמרינן בר"ה ט"ו הנ"ל דאזלינן בתר רוב הימים דלא מחליפים שבט באדר והכא נמי דכוותיה, וזה ברור לפע"ד בעזה"י דאותו שמתו אבותיו כ"ט אדר ראשון בשנה מעוברת היא"צ שלו בכ"ט אדר בשנה פשוטה בלי פקפוק כלל:

7. רש"י על ראש השנה דף טו/א

יד הכל ממשמשים בה - נהי דלא מחייב לאפקורה דלא נהגא בה שביעית, מיהו כל שדות ופרדסות הפקר הן בשביעית, ואין אתרוג זה נשמר בה לבדו, ועל כרחו הכל ממשמשים בו, והפקר פטור מן המעשר:

8. דף על הדף ראש השנה דף טו עמוד א

בגמ': קמ"ל דאתרוג קשיא לי' ידא וכו'. בספר מי השלוח להרה"ק מאיזביצא זצ"ל (ח"ב בליקוטים) כותב לבאר בזה: מחמת שמצות אתרוג הוא בלקיחה כמו שכתוב (ויקרא כ"ג, מ') ולקחתם לכם, לכן לקיחה שאינה של מצוה קשה לו, כי אין זה לקיחה הראויה לאתרוג עכ"ד.

9. תוספות רי"ד על ראש השנה דף טו/א

ומהדר ליה רבה יד הכל ממשמשים בה [ואת אמרת תתחייב במעשר, פי' אף על גב דמן דינא אין האתרוג הזה הפקר בשביעית, מכל מקום כיון שכל הפרדס שהאתרוג הזה נטוע בתוכו |1| הוא הפקר ואינו יכול לשומרו, גם האתרוג הזה אינו יכול לשומרו ויד הכל. ממשמשים בו] והו"ל כי הפקר ופטור מן המעשרות, ואילו היה כל הפרדס מלא אתרוגים שהיה יכול לשומרו היה חייב במעשר אלא שאין דרך לנטוע כל הפרדס אתרוגים:

10. מאירי על ראש השנה דף טו/א

אבל מ"מ תתחייב במעשר מתורת חנטה והשיבו אף לדעתך היאך תתחייב במעשר והרי יד כל ממשמשים בה והיא הפקר ואף על פי שאין בה שביעית לדעתך |2| מ"מ הרי הוא מתיאש מהם והאיך תחייבם במעשר ואף על פי שאין אומרינן כן בשאר אילנות שאר אילנות אין הדבר מצוי ליכנס פירות ששית בשביעית ואם אירע כן לפעמים אינו מצוי ונכר הדבר לכל ואין ממשמשים בה אבל אתרוג שבכל השנים נחנטים בשנה אחת ונלקטים באחרת יד הכל מצויה בכל מצויה בכל שנה למשמש בהם ואף אם תלך בהם אחר חנטה אין לך לחזור לחייבם במעשר

11. ספר קצות החושן על חו"מ סימן שסב

ואפי' לדעת הנ"י פ"ק דמציעא (יב, א) דהפקר מדעת חשוב דעת אחרת מקנה, וכן דעת רש"י שם (ב"מ יב, א) [1] יאוש אינו מטעם הפקר כמ"ש תוס' במרובה, [2] ואפי' לדעת רש"י דס"ל מטעם הפקר מכל מקום אינו הפקר מדעת, אלא יאוש הוי סילוק רשותו ונקנה כמו הפקר אבל אין בו משום הפקר מדעת וכיון דלא קני

מדאורייתא א"כ מדרבנן נמי לא קני דמציאת חש"ו אינו אלא מפני דרכי שלום דלא ליתיה לאנצויי, והכא אמ הקטן אינו זוכה הרי הוא של הבעלים ולא אתי לאנצויי. ועי' ר"פ] הגוזל בתרא (ב"ק קיא, ב) בגזול ומאכיל את בניו וע"ש בבניו הקטנים ובתוס' שם:

12. ספר אפיקי ים ח"ב - סימן כו

בביאור מחלוקת דרבה ור"ה, בר"ה דף ט"ו ע"א, באתרוג בת ששית שנכנסת לשביעית, אם פטור ממעשר מטעם דיד הכל ממשמשין בה, ובדין דיאוש והפקר לענין מעשר. בהא דאמר רבה באתרוג בת ששית דפטורה ממעשר, משום דיד הכל ממשמשין בה פרש"י ז"ל נהי דלא מיחייב לאפקורה דלא נהגה בה שביעית, מיהו כל שדות ופרדסות הפקר הן בשביעית, ואין אתרוג זה נשמר בה לבדו, ועל כרחו הכל ממשמשין בו, והפקר פטור מן המעשר עכ"ל. ובדבר המנוא דאמר לעולם ששית וחייב במעשר, כתב זו"ל דכיון דשביעית לא נהגה בה, ולאו הפקירא דמלכא היא, משמוש יד הכל שבה אינו אלא גזל, ואין הפקר כזה פטורה מן המעשר עכ"ל, וצריך להבין עומק הסברא בזה, במאי פליגי רבה ור"ה, אם מיחשב הפקר או לא.

וסבור הייתי לומר בזה, עפ"י המחלוקת של רבותינו ז"ל, שהבאנו לעיל בס' הקודמים אם שביעית היא הפקירא דמלכא מגזירת הכתוב, או דאינו הפקר דממילא, ורק דהחייב על הבעלים ממ"ע דתשמטנה להפקיר, וכל זמן שלא הפקירו בעלים, לא הוי הפקר, וכפי הבנת המנחת חינוך במצוה פ"ד, במחלוקת המבי"ט והב"י ז"ל, והי' נראה לכאורה, דלמאן דאמר דהוי הפקר ממילא מאפקעתא דמלכא, א"כ בודאי פשוט הוא, דמאי דהפקירה התורה הוי הפקר, והאי אתרוג בת ששית דמדין התורה אין עלי' תורת שביעית, ולא הוי הפקר ממילא מאפקעתא דמלכא, אף דאינו נשמר לבדו בשביעית, ויד הכל ממשמשין בו, באמת אינו אלא גזל בעלמא, ולא שייך לפוטרו מן המעשר מטעם הפקר, אולם למאן דאמר דשביעית לא הוי הפקר דממילא, ורק מצות עשה עלי' להפקיר שדהו ופרדסו, א"כ כמו דקיי"ל בעלמא, דהמניח חפצו במקום שאינו משתמר כלל, מקרי אבידה מדעת, וכמו בב"מ כ"ה ע"ב ובב"ב פ"ז ע"ב א"כ כשמפקיר שדהו ופרדסו, ויודע שעש"י לא יהי' האתרוג נשמר לבדו הוי האתרוג ג"כ כאבידה מדעת, וכמניח בידים במקום שאין משתמר כלל, מדלא העמיד עלי' שומרים ביחוד, ואבידה מדעת הרי הוא הפקר ממש, והי' אפשר לומר דאולי בזה פליגי רבה ור"ה, דלרבה לא הוי הפקר ממילא, ורק שהוא מחויב להפקיר, וממילא הוי כמפקיר בפירוש גם האתרוג, דאבידה מדעת היא, וע"כ פטור מן המעשר, ולר"ה ההפקר בשביעית הוא מאפקעתא דמלכא, וע"כ אף דאין האתרוג נשמר לבדו, ויד הכל ממשמשין בו, אינו אלא גזל ולא הפקר, ואינו פטור מן המעשר, וא"ש מה דדייק רש"י ז"ל בד' ר"ה לומר דכיון דשביעית לא נהגה בה, ולאו הפקירא דמלכא היא, ומה באמת נסתייע שם במהרי"ט סימן מ"ג, מלשון רש"י ז"ל, דהוי הפקר ממילא, ולמ"ש יהי' הדברים מדויקים, שפי' כן בד' ר"ה, משום דזהו עיקר טעמו של ר"ה, במאי דפליג על רבה...

• עוד עיין בקהלות יעקב -22#

13. שפת אמת על ראש השנה דף טו/ב

בגמ' כזית ונעשה ככר חייבין עלי' משום טבל. [1] משמע מכאן דתרומת אתרוג דאורייתא [כדעת הרמב"ם דמעשר פירות מה"ת] [2] ולפמ"ש התוס' לעיל (י"ב.) צריכין לדחוק דחייבים מכות מרדות קאמר:

14. תוספות מסכת ראש השנה דף טו עמוד ב

נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה – [1] לאו דוקא נקט חרובים דהוא הדין דקלים וזיתים וכל אילנות העשויות בריכה אחת בשנה מדפריך ליה ריש לקיש מבנות שוח וא"ת והא בנות שוח מפרש בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ:) תאיני חירותא ובריש כלל גדול (שבת דף סח. ושם) אמרינן לקיטתו כאחד למעוטי תאנה ואף על פי שיש לחלק בין סתם תאנים לתאיני חירותא הא בפ"ק דפאה (מ"ה) חשיב אילנות שלקיטתן כאחד ולא חשיב בנות שוח ושמא תנא ושייר.

15. ריטב"א על ראש השנה דף טו/ב

א"ר יוחנן נהגו העם בחרובין כר' נחמיה. [2] פר"ת בחרובין דוקא משום דהוה פרי גרוע ולא חשיבי כלום בט"ו בשבט...

16. ריטב"א על ראש השנה דף טו/ב

ובחרובין כר' נחמיה. פי' והאי לישנא מסתמא משמע שנהגו ומקיימין מנהגם ומורינן כותייהו, וכדאמרינן בפרק אלו דברים (ברכות נ"ב ב) נהגו העם כב"ה ואלביא דר' יהודה, והיינו דאובינן עלה מאידך מתניתא דבנות שוח:

17. ריטב"א על ראש השנה דף טו/ב

והא דאמרינן ולימא ליה אמינא לך אנא נהגו ואמרת לי איסורא, י"ל דה"ק דאע"ג דברוב המקומות כי אמרינן נהגו העם היינו דמורינן כותייהו, מ"מ אין הלשון מוכרח כל כך שלא יוכל לומר נהגו ולא סבירא לן קאמר, שהרי פעמים שאמרינן נהגו ולא מורינן כותייהו כשהוא נאמר אחר מחלוקת, וכדאמרינן בפרק הדר (עירובין ע"ב ב) אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"מ ורב הונא אמר מנהג כר"מ ור' יוחנן אמר נהגו העם כר"מ, והא ודאי לר' יוחנן דאמר נהגו אורוויי לא מורינן והיינו פלוגתיה עם רב יהודה אמר רב, וא"כ כדאי הוא לדחות כאן דנהגו העם דאמר ר' יוחנן הכא היינו כעין נהגו דהתם, כנ"ל:

18. שערים מצויינים בהלכה

לכתחלה, והכא דאיכא איסורא אסור אפילו דיעבד. וכתב בתשו' הריב"ש (סי' מד) דזהו דוקא כשאסור לדברי הכל. ובשו"ת מהרי"ק (סי' קמד) כתב, דכל מקום שתמצא מנהג, ויש ליישבו, משום שכן נמצא בגאון או פוסק אחד, אמרינן אי תניא תניא. ועי' מש"כ בקונט' תורת הלימוד ההוראה והמנהגים (אות כב). וכתב הרמ"א בתשובה (סי' לד) דבמקום שהוא כתב "ונהגן" פירושו שהעם נהגו כן, ואם כתב "ונהגין", פירושו שכן ראוי לנהוג. ועי' בהמקנה (אהע"ז סי' כד). ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"ג סי' קכט סוס"ק כ, וסי' קמא ס"ק יב). ועי' בתשו' התשב"ץ (סי' קנג).

במקום איסורא כי נהגו שבקינן להו. פרש"י בתמיה. וכ"כ התוס' משום דלשון נהגו משמע בגמ' תענית (כו: דאינו

19. מאירי על ראש השנה דף טו/ב

אף על פי שאמרו מנהג מבטל הלכה לא אמרו אלא במקום שהלכה מקילה ומנהג מחמיר או שהמנהג מיקל אלא שאין בדבר איסור הא אם היה המנהג בא להקל במקום איסור מיהא אין שומעין לו ובמסכת סופרים אמרו זה שאמרו שמנהג מבטל הלכה דוקא שהוא מנהג וותיקים כלומר שאי אפשר שלא יהא בו איזה סעד אבל מנהג שאין לו ראייה אינו אלא כטועה בשקול הדעת:

20. מגן אברהם על או"ח סימן תרצ

(כב) ואין לבטל כו'. וכתב רמ"א בתשו' סימן כ"א בשם מהרי"ק שורש קמ"ד דאם נמצא המנהג באיזה פוסק אין לבטלו אפי' בשעת הדחק אין לשנות מנהג כדאמרי' בבני בישן ואפי' יש במנהג צד איסור אין לבטלו כמ"ש מהרי"ק ש"ט ואפי' במנהג מקום א' אמרי' שמבטל הלכה מיהו אם נשתנה הענין מאשר היה בזמן הראשונים רשאים לשנות המנהג לפי הזמן עכ"ל [מהרא"ש בביאורי סמ"ג כתב הא דאמרינן מנהג עוקר הלכה היינו אפי' רוב דיעות ס"ל אסור והתלמוד מסייע להו והמנהג הבנוי על פי הפסיקתא או ספרים חיצוניים אמרי' מנהג עוקר הלכה דודאי כך קבלו אבותינו איש מפי איש עכ"ל] (עיין מהרי"ק ש"ט ושנ"ד ובס' ב"ש) **ודוקא מנהג שנתיסד ע"פ ותיקין כמ"ש המרדכי אבל מנהג שאין לו ראייה מן התורה אינו אלא כטועה בשיקול הדעת** (מ"ס פי"ד). ודבר שנגזר במנין אפי' ידוע מאיזה טעם ובטל הטעם צריך מנין אחר להתיירו (גמ' פ"ק דביצה) ואין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין וכל דבר שהוא רק משום חששא ועברה החששא א"צ מנין אחר כמ"ש ב"ד סימן קי"ו ובתוס' ביצה ע"ש וביבמות דף ע"ט כתבו דבדבר שבממון יכולים לבטל דברי ב"ד חבירו משום דהפקר ב"ד הפקר ולכאורה לא משמע הכי בגיטין דף ל"ו גבי פרוזבול ע"ש ומיהו י"ל דהתם הו' מילתא דאיסורא שע"כ נמנעין מלהלוות וע"ש בתוס' דדבר שלא פשט איסורו ברוב ישראל יכולין לבטל ע"ש ועמ"ש סס"ט עיין בספר נחלת שבעה דינים הרבה מענין המנהגים ובס' ב"ש:

21. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ראש השנה דף טו עמוד ב

אף למ"ד שביעית בזה"ז דרבנן מ"מ יש לו עיקר בדאורייתא [ואוליגן בתר חנטה] כתב הרמב"ם. [פ"א ממע"ש ה"ג], והחרובין אף על פי שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין להבא, הואיל ומעשרותיהן מדברי סופרים, הרי דנקט כאן כר' יוחנן דנהגו העם בחרובין כר' נחמיה, ומסתבר דדוקא בחרובין כי האי דלפי שאין רוב בנ"א אוכלים הוה כירק, והוה כדבר שאין לו עיקר מה"ת, אבל בפירות האילן אפילו להראשונים דס"ל דאין מעשרותיו אלא מדרבנן, כבר כתבו התוס' דמ"מ יש לו עיקר מה"ת, ואפשר דאפילו יפסקו הראשונים גם כר' יוחנן דשאני דרבנן זה אינו בפירות האילן כיון דיש לו עיקר מה"ת, ואפשר דה"ה שביעית בזה"ז אפילו נימא דהוה דרבנן, מ"מ יש לו עיקר מה"ת, ובודאי אזלינן דהוי בתר חנטה.

קהלות ראש השנה סימן י יעקב כו

כן בקדושת שביעית כל זמן שלא הביאו שליש וזבחה שליש הן נהפכים להחשב פירות שמינית ע"ש זכר"ש ז"ל.

ומצאתי צט"י בחידושי הר"ן ז"ל לר"ה דף ע"ו ז"ל דקס"ב רש"י
 משום ר"ש דאחרוג צת שביעית הונכסה לשמינית פטורה מן המעשר ופטורה מן הביטור שאין לך דבר שחייב צביטור אלא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית וכתב על זה שם בחידושי הר"ן ז"ל וז"ל ומיהא קשיא לי אמאי קאמר דפטורה מן המעשר דהא כיון דסבורא ליה דפטורה מן הביטור כו"ל לחייבו צמטער, ואפילו ס"ל (ל"ל לא ס"ל) כר"ג דאזיל צתר לקיטע למעשר, לפי שאין פירות שביעית פטורין מן המעשר אלא מתורת הפקר וזו כיון שאינה חייבת צביטור הוה לן לחייבו צמטער, וניחא לי דכיון דצביעית היתה הפקר כשונכסה שמינית צעלים מהפקורה קא זכו צהו"מ שו"ה פטורה מן המעשר עכ"ל ונצו"ר דאע"פ דכשנלקט בשמינית אין על האחרוג תורת קדושת שביעית לדעת רש"י צשם ר"ש, מ"מ צשנת בשביעית צהייתו מחוצר לקרקע היה הפקר כדין פירות שביעית (ולוכא למימר שזכו משום דיד הכל ממשמשין צו דהא מצו"ה צסוגיא דשל שביעית הנכנס לשמינית לוכא משום יד הכל וכו') ואם כן ה"ה צירקות שביעית שנלקטו בשמינית דמ"מ צשנת בשביעית כיון שהם גידולי שביעית הרי הן הפקר כדין פירות שביעית ואע"פ דלא קיי"ל צהא כר"ש דצטין תרתו גדל בשביעית ונלקט בשביעית, מ"מ צהא דס"ב שאע"פ שצ"י הלקיטע דשמינית מופקע הוא מדין פירות שביעית מ"מ כל זמן שלא נלקט בשמינית הוא הפקר כדין פירות שמינית לא מצינו שנחלקו צזה אדר"ש.

אכן צצט"מ ז"ל צסוגיא דר"ה שם גירסתו ז"ל צדברי רבה הוא דאחרוג צת שביעית הנכנסת לשמינית חייבת צמעשר

שצממת הפקר פטורה מן הצכורה שהרי כן מפורש צתוספתא כו"ל.
 וזה אין להקשות דאח"ל דהפקר לא מחשב צקרכם א"כ ה"ה דאינו נחשב דגנך ולמ"ל קרא מיוחד לפטור הפקר ממעשר מדכתיב וצא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ולא הפקר שידך וידו שוין, דזה לק"מ דהא דהפקר פטור ממעשר דין אחר הוא שאפי' הפקירו עבה אחת ואחר כך חזר וזכה צו ולא ה"ה הפקר צשעת הצאת שליש ולא צשעת מירוח פטור ממעשר כההיא דהמפקיר אח כרמו ולשחר עמד וצצרו כ"י צספ"ד דנדריים ואילו מלד דצטין דגנך סגי צשהצו"ה שליש ציד ישראל או מירוח דישראל לכל חד כדאית לי וע"י תוס' צפרק אלו מציאות. [כ"ז נדפס צקב"י צכורות ס"י צ"י וע"ש].

סימן יא

בירק של שביעית שנלקט בשמינית אם היה הפקר בשביעית

יל"ע צהא דצירקות אזלין צתר לקיטע וחיכא צלמחו צשביעית ונלקטו צשמינית דינן כפירות שמינית אם למפרע הוצרר שלא היו מטולם צקדושת וצדיני שביעית (ונפק"מ אם הצעלים שצרו אותן לא עצרו על מצות השמטנה ונטשה) או דלמא כל מה שמוציאה הארץ בשביעית מדברים שהנחתן וציעורם שוב המה צקדושת פירות שביעית, והלקיטע דצשמינית אינה אלא הפקעה על להבא דע"י הלקיטע הוקצצו לתורת פירות שמינית מכאן ולהבא ואשכחן כה"ג צתצו"ה לפי מה שמפרש הר"ש ז"ל פ"ע משביעית מ"א דצרי הירושלמי פ"ה דמעשרות דתצו"ה שהביאה פחות משליש צשביעית וילאו לשמינית הרי

והייבנה בשביעית משום דלמעשה אזלי בתר לקיטת לחומרא ולשביעית אזלינן בתר חנוטה לחומרא ע"ש ולדברי הר"ן ז"ל ה"ל, גם כדאזלינן לחומרא בתר לקיטת ראוי לפוטרו ממעשר דמ"מ היכ הפקר בשנת השמיטה ומשמע מזה דאי אזלינן בתר לקיטת השביעין ליה שלא היה מעולם הפקר וכמ"כ בחז"ל סי' ז' סק"ד דמשמע דלדעת הר"ם ז"ל הנלקט בשמינית דיינינן ליה למפרע כחינו קדוש בקדושת שביעית, אך לצסוף כתב מרן זללה"ה וז"ל אי"נ החמירו חכמים במעשר (צירק הנלקט בשמינית) כיון שאינו נובג בו דין שביעית בשאר דברים והחמירו גם באחרוג כו' עיי"ש והיינו דאע"פ שבחמת היה הפקר החמירו חכמים לענין מעשר, ומלאתי שכן הוא דעת מרן ז"ל בפשיטות צבי"ה סק"ז ד"ה וירק שכתב דירק של שביעית ודאי חייב צביעור כדון פירות שביעית אף אם ילא אח"כ לשמינית וילקט בשמינית מ"מ לא פקע חובו הצביעור שחל כבר עליו (היינו לדעת הרמב"ם ז"ל דענין צביעור הוא לשרוף ולצטרן מן העולם ע"ש) ומבואר דעת מרן זללה"ה דהלוקיטת שבשמינית אינו אלא מתיר מכאן ולהבא אבל כל זמן שנת השביעית היו הירקות בקדושת ודינו שביעית לכל מילי והנה מלאנו מקור נאמן לדברי מרן זללה"ה מדברי חידושי הר"ן ז"ל ה"ל.

ואיך לדחות ולומר דהר"ן ז"ל סובר כחד תירוצ' בתוס' ד"ה שאין דלא אמר רש"י דצטין שגם הלוקיטת תהיה בשביעית אלא לענין צביעור הא לכל דינו שביעית מודה דסגי במה שחננו בשביעית וא"כ בפשוטו שפיר ה"י הפקר אע"פ שלא נלקט בשביעית ואינו ראוי כלל לירקות שיעקר דינו שביעית הוא כשנת לקיטתן, דז"ל דאח"ל שכן הוא דעת הר"ן ז"ל דא"כ קושיא (שק' למה פטור ממעשר) מטיקרא ליחא דהא פשיטא דאי הוץ ממלות צביעור כל דינו שביעית עליו אע"פ שנקט בשמינית

ממילא הוי הפקר ופטור ממעשר אע"פ שאינו חייב צביעור, גם כל דברי הר"ן ז"ל לעיל שם בחידושי מבוחר דפטור צביעור ר"ל שאין בו קדושת שביעית ע"ש.

ולכאורה יש להוכיח דירקות שילאו לשמינית איכא דינו שביעית

עליהם כל זמן שהן מחוברין עד שילקטו ויקצטו לתורת פירות שמינית, דהנה צדין צביעור שהוא בזמן שכלה לחי מן השדה ולי"ע אי צטין שיבא לחי בשדה דוקא פירות שיש עליהן קדושת שביעית או דלמא דסגי צטין מאותו המין בשדה אע"פ שאין קדושת שביעית עליהן ובחמת פשטות הדרשה והיתה שנת הארץ לכס כו' ולבהמתך ולחי אשר בארץ תהי' כל הבואתה לאכול כל זמן שהי' אוכלת כו' משמע דצטין שהיה לבהמתך ולחי מחבואת שנת הארץ שיש בהן קדושת שביעית דהא דכתיב ולבהמתך הוא המשך להתחלת המקרה והיתה שנת הארץ וכו'. ובספר מקד"ד חקר בזה צבי"ה נ"ט דף רע"ז וכתב שם דממש"כ הרמב"ם ז"ל פ"ז משביעית ה"ה צהא דאין אוכלין על הכתובות מפני שדומין לפירות של שנה אחרת ע"ש משמע דצטין שיבא בשדה דוקא מפירות שכן בקדושת שביעית (ויש לדחות דא"ל אלא שיבא מפירות שגדלו בשנת השביעית ולאו דוקא שיבא עליהן קדושת שביעית) וכן ממש"כ הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה צהא דאין אוכלין על השמור שזהו משום דצטין שחבא לחי מן המופקר משמע נמי דצטין שיבא לה לחי מפירות שהם בקדושת שביעית דאי א"ל אלא שחבא לחי מאותו המין לאכול ואפילו מה שאינו בקדושת שביעית מה צכך שיש לה מהשמור לא יבא זה גרוע מפירות שאינם כלל בקדושת שביעית (וג"ו יש לדחות לכא"י דמה שהוא שמור אינו נקרא "יש לחי" מן השדה" כיון שהאנשים אין מניחים לה לאכול משם).

צורת בעלות דעל דרך שינוי מעט מעט
 כעין זכיי מהפקר הא שרי אפילו בשביעית
 ואמרין התם לחרוש מותר לקזור אסור
 פי בתמי עי שם, אשר לכאורה תמוה
 דודאי לחרוש שרי בשמינית שכבר פקע
 קדו"ש מהקרקע אבל קצירה שאיסורו מכה
 לתא דקדו"ש של הפירות הרי גם בשמינית
 הם בקדו"ש וראוי לאסור הקצירה דרך
 בעלות כמו בשביעית וכתב מנן ז"ל ללד
 ח"ל ואפשר דאסור סחורה וחובת ציבור
 שובג בתלוש בפירות שביעית חף בשמינית
 אבל דין הפקר שאינו אלא במחצת אינו
 נוהג בשמינית וכיון שהגיע שמינית הוי של
 בטלים כמו שזכר בהן והן שלו עד שעה
 ציבור עכ"ל ולפי"ו משמע דיסוד דין הפקר
 בפירות שביעית אינו מלד קדו"ש של הפירות
 (דהא גם בשמינית הם בקדו"ש ואפי"ה
 אין בהם תורת הפקר) אלא מלד קדו"ש
 של הקרקע וכו' שזדנו לעיל (ולפי"ו ח"ל
 כ"ל דאיכא תורת הפקר על מה שאומה
 בשביעית אעפ"י שאין הזמנה עתיד להקדש
 בקדו"ש) ואכן מנן ז"ל אלה"ה מסיק שם
 שדברי הרמב"ם ז"ל פ"ט מ"ז במתני' דעד
 אומתו נכנסים לפרדסות כו' שמפרשה
 לענין שביעית מוכח דגם היוזא לשמינית
 הוי הפקר במחצת ע"ש ומי"מ בשביעית
 סימן טו כתבנו דלעתה הרי"ש ז"ל לכאורה
 ז"ל דכבר כמו שמלדד מנן ז"ל בתחילה
 בפירות שביעית שזאלו לשמינית ליכא דכו
 דין הפקר עי"ש וא"ע בכל זה.

סימן יב

בענין אתרוג הנכנס משביעית לשביעית

כתב הרמב"ם ז"ל פ"א ממו"ש ה"ה
 האתרוג בלבד משאר פירות האילן

קהלות ראש השנה סימן יב יעקב לא

שנחשב פירות ששית הא עכ"פ הפקר הוי
 וכ"כ החוסי צדק ע"ו צה"ל דאמר רבה
 אחרוג צת ששית כו' וצת שביעית שנכנסת
 לשמינית פטורה ממעשר וחייבת ציבור
 וח"ל אצוי בשלמא סיפא לחומרא וצתוסי
 שם ד"ה בשלמא תמורה דצבאוי סיפא
 (דמשביעית לשמינית) איכא נמי קולא שברי
 מחמיר לענין שביעית (דחייב ציבור)
 ומקיל דפטור מן המעשר, (ובול"ל בשלמא
 סיפא אזיל אחר חנטה) ותידלו החוסי
 דה"ק בשלמא סיפא אפי' מעטס ספק
 [דצת חנטה או צת לקיטת] אזלת
 לחומרא לענין ציבור למיזל צת חנטה
 שהיתה בשביעית וניהא הא דפטורה מן
 המעשר (שאפי' לא אזלת לקולא צת חנטה
 ויזל צת לקיטת לענין מעשר שהם בפירות
 שמינית) מי"מ שפיר פטורה מן המעשר
 מדין הפקר מאחר דחייבו חכמים להפקיר
 עכ"ד החוסי [וכונת אצוי צה"ל דלפי"ו אין
 מהסיפא סתירה מוחלטת לרישא דרישא
 וכדפירש"י ז"ל ט"ו צתו הרי"ן ז"ל ד"ה שם
 בארוכה ע"ש היטב] ולפי"ו כ"י קשה
 צמשי"כ הרמב"ם ז"ל דנכנס מששית
 לשביעית אזלין לשביעית צת לקיטת וחייב
 בשביעית ולענין מעשר צת חנטה דבול
 פירות ששית, הרי אפי' פירות ששית פטורין
 ממעשר אם היו הפקר אפי' שעה אחת,
 וככא הלא הוכרח להפקיר מלד דלשביעית
 נדון צת לקיטת ושביעית הפקר הוא.

והנראה צה"ל דהנה דעת רב"י הוא

דפירות שביעית אינם הפקר
 ממילא רק שהבעלים חייבים להפקירן
 והמהרי"ט ז"ל צסי מ"ג הוכיח בראיות
 עלומות דאפקעתא דמלכא הוא וחס הפקר
 ממילא אכן גם להמהרי"ט ז"ל מלד שהם
 הפקר ממילא איכא נמי מאזה על הבעלים
 להפקירן וכמשי"כ הרמב"ם ז"ל פ"ד משמיטת
 הכ"ד מ"ע להשמיט כל מה שהזאל הארץ
 בשביעית שנאמר והשביעית תשמטה
 ונטשה וכל הנוטל כרמו כו' ציטל מ"ע

הרי הוא כירק והולכים אחר לקיטתו בין
 למעשרות בין לשביעית כו', ובהלכה ו' כתב
 ואע"פ שהולכין אחר לקיטתו אחרוג צת
 ששית שנכנסה לשביעית אפי' היתה כזית
 ונעשית ככר חייבת צמטשרות עכ"ל, והא
 דפסק צה"כ דאתרוג אחר לקיטתו למעשרות
 ולשביעית הוא כרבותיו שגמרו באושה
 דאתרוג אחר לקיטתו בין וכו' ומה שפסק
 צה"י דצחי קזית בששית ונעשה ככר
 בשביעית חייב צמטשר וכו' כדברי ריו"ה
 שם צגמי דר"ה דע"ו ע"כ אבל לכאוי הוא
 תרתו דסתרי דאי אזלין צת לקיטת
 כרבותיו שגמרו באושה ח"כ אתרוג צת
 ששית הנכנס לשביעית שלקיטתו הוא
 בשביעית הוא פירות שביעית, ופירות
 שביעית הא פטורין מן המעשר וריו"ה
 דמחייב צמטשר ע"כ דסובר כמד"ה דאתרוג
 כאילן ואזלין צו צת חנטה וזו היא השגת
 הראש"ד ז"ל.

והב"מ פ"ד משמיטת ה"כ כתב דרצונו

ספקו מספק"ל להלכה אי אזלין
 באתרוג צת חנטה כאילן או צת לקיטת
 ודדי הספק עיין צמי"מ ובשע"מ בארוכה,
 ובצמ"מ ז"ל בשם ר"מ ז"ל כתב דרבותיו
 שבאושה עלמנו מה שנמנו וגמרו דאתרוג
 אחר לקיטתו אינו אלא להחמיר ולא להקל,
 ע"ש, וי"ל שכ"ה ג"כ דעת הרמב"ם ז"ל,
 ועיקר ד"ז דאזלין צה"ל להחמיר. מצואר
 בלשון הרמב"ם ז"ל עלמו פ"ד משמיטת
 ויובל כ"כ ח"ל וכתרוג כו' ואפילו הוי
 ככר בששית הואיל וולקט בשביעית הרי
 הוא כפירות שביעית וממעשר כפירות ששית
 "להחמיר", עכ"ל.

אך כבר הקשו דהיכי שייך (באתרוג

הנכנס מששית לשביעית) להחמיר
 עליו שה"ה צו גם דינו שביעית וגם חייב
 מעשרות וכולא כיון שאתה מטול עליו דינו
 שביעית הרי הוא לריך להפקיר את הפירות
 כדון שביעית וממילא יהא פטור מן המעשר
 מדין הפקר דאפי' אי לגבי מעשר יש להחמיר

על דברים שצנעמותן הן חשובין רק שאדם זה מזיזתן משמירה מחמת אחר טעם דבזה י"ל דאפשר שרק משמירתן הוא מסתלק אבל אינו מפקיר טעם זכות ממון שלו, ואפשר דמכיון שהוא עוזבו ונוטשו לכל הצד הו"ל כנתינת רשות לכל אחד לזכות בו, אבל עכ"פ אינו נתינת הפקר להיות פטור מן המעשה, ויש ללמד דמאחר שמתחלק משמירתו הוא מפקירו כלבו לגמרי והוי הפקר גמור אפי' לפטור מן המעשה.

ולבאר הוא פלוגתא דרבה ור"ה דרבה קאמר דמשנית לשנייה פטור מצטור דאזיל בתר חנטה ומ"מ פטור ממעשה מטעם דיד הכל ממשמשין בו כמבואר בגמ' והיינו לפי שבמליאות הוא מופקר לכל באין מעכב כי א"ל לשמור אותו לבדו כדפירש"י ז"ל ומבואר דהפקר כזה שהוא ממון מוזנה פטור ממעשה אולם רב המנוח קאמר התם דבה ששית הנכנסת לשביעית לעולם ששית פי' והייבות צמטער ופירש"י ז"ל דלית ליה סברה יד הכל ממשמשין בו דמשום יד הכל אינו אלא גזל והפקר כזה אינו פטור ממעשה ע"ש בפירש"י ז"ל והיינו דבזבז דמה שהוא מוזנה ונטוש צמליאות אכתי אינו הפקר כל זמן שלא הפקירו הצעלים בפירוש.

ולבאר נחלקו בזה הרמב"ם ז"ל והטור, דהרמב"ם ז"ל פסק פ"ח מה"ל הצידה דאצידה מדעת כגון שהיה פרתו צרפת שאין בה דלת או שזרק כיסו לריב"ז אע"פ שאסור לאדם ליקח מ"מ אין חייבים עליו בהשבעה וכו' ע"ש והטור השיג בסי' רכ"ב וכחז דאצידה מדעת הוי הפקר וע"י בקב"ה שם וחזין דהרמב"ם ז"ל אע"פ שהזניה ממנו ונטשו כדבר המופקר מ"מ אכתי לא הפקר הוא וממילא לא יפטור מן המעשה ולדעת הטור כל כה"ג הפקר הוא.

ולבאר אפשר להביא רא"י להרמב"ם ז"ל מהא דב"ב דל"ב דהדרה ארשא

כו' אלא יפקיר הכל ויד הכל שוין כו', עכ"ל, וכנה הפקר דאפקרי רחמנא ודאי פטור ממעשה שהרי כבר איננו צעלים כלל על פירות אלו כדתנן בכלאים פ"ה דשביעית נקרא דבר שאינו שלו ע"ש אבל ההפקר שגריך כל אדם להפקיר יל"ע אם הפקר זה כלבד פטור ממעשה דכא אינו מחוייב להפקיר בפה את זכות ממון שלו רק הויב לנטוש ולעזוב אותן כדבר מופקר ולא ישלט עליהן ויל"ע כה"ג בשאר דברים (לא בפירות שביעית) היכה שהבעלים מזיזתים ממונם כדבר שאינו שלהם אי נעשה הפקר ויכול כל אדם לזכות בהן כמו בשל הפקר, (וממילא יכה הפקר כזה פטור ממעשה) או דלמא כל זמן שלא הסתלק צפוי ממנונו אכתי נחשב ממנונו ולא הפקר הוא. ואפשר דמ"מ הפקר כזה שמזינת הממון כדבר שאינו שלו, הוי עכ"פ כנתינת רשות לזכות בו כל הרובה, אבל עכ"פ אין כאן הפקר לפטור ממעשה.

ז והנה השכחן צ"ח דהוי הפקר מכה אומדנא אע"פ שלא אמרו הצעלים בפירוש שהן מפקירין כגון צ"ק דמ"ח דאמרינן סהם גללים אפקורי מספק לכו, ור"פ אלו מליאות אמרינן קב צארצט אמות אפקורי מספק לכו, וצפסחים ד"ו ע"ב סהם פירורים אפקורי מספק לכו ואייתוין שם הא דתניה בתוספתא סופי חאנים וכו' אין צע"כ מקפיד עליהן [פי' אע"פ שלא אמר בפירוש שהוא מפקירן] מותרות משום גזל ופטורות מן המעשה ע"ש, וכל הני ודאי א"ל שיפקור בפירוש כי הם דברים שאינם חשובים אלא צע"כ וסחמין בפירושם שהבעלים מפקירין מפני העדר השיבותן [גם בסופי חאנים כדחזין שאין צע"כ מקפיד, הא דמחליטין שמוחר משום גזל ופטור מן המעשה, עיקר הטעם הוא שמפני העדר השיבותא הוא מפקירן. שהרי הגמ' מביאה מזה רא"י על סהם פירורין דמפקיר לכו] אבל דבריו כאן הוא

24. שפת אמת על ראש השנה דף טו/ב

שם בגמ' אר"י נהגו העם בחרובין כר"ג. פי' התוס' דל"ד חרובין אלא אפי' דקלים מדמקשה עלה מבנות שוח. אבל הרמב"ם (פ"א ממעשר שני) כ' דוקא בחרובין דגרועים ע"ש. והראב"ד השיג מכח קושית התוס' וכ' עוד שלא חילקו רק בין מעשר לשביעית אבל בין פירות לפירות לא חילקו. וכוונתו מבוארת דאי דוקא חרובין דגרועים דרבנן א"כ הוי לי' לסיים ואת אמרת בנות שוח דאורייתא. מיהו אין מכל זה השגה על הרמב"ם דר"ל דמקשה לי' ודאי לא עלה על דעתו לחלק בין דאורייתא לדרבנן ולמאי דמשני חרובין דרבנן אה"נ דמצי לסיים ואת אמרת בנות שוח אלא דהאמת קאמר דגבי שביעית אפי' חרובין גמי דאורייתא.

ראש השנה דף טו.

מה דין אתרוג בשנים דלהלן בחיוב מעשר ובדין ביעור בשביעית?

אתרוג ששית הנכנס לשביעית	אתרוג שביעית הנכנס לשמינית	
לרבה: פטור לרב המנונא, לר' יוחנן ור"ל: חייב [1] לר' שמעון: פטור [2]	פטור	מן המעשר
פטור [3]	לרבה ולרב המנונא: חייב [4] לר' שמעון: פטור [5]	מן הביעור

האם אזלינן באתרוג בתר חנטה או בתר לקיטה לדינים דלהלן?

למנין שני ערלה	למנין שנת רבעי	לענין שביעית	לענין שנת המעשר	
בתר חנטה	בתר חנטה	בתר חנטה	בתר לקיטה	לרבן גמליאל [6]
בתר חנטה	בתר חנטה	בתר חנטה	בתר חנטה	לר' אליעזר
בתר חנטה	בתר חנטה	בתר לקיטה	בתר לקיטה	לרבתינו באושא

[1] ס"ל לרב המנונא שהולכים באתרוג רק אחר החנטה, וכיון שחנט בששית הרי שאין בו קדושת שביעית וחייב במעשר כדין כל השנים.

[2] ס"ל שאין לך דבר שחייב במעשר אא"כ גדל בחיוב ונלקט בחיוב, והרי כאן נלקט בשנת שביעית ואי אפשר לחייבו במעשר.

[3] לכאורה אליבא דרבה הוראה זו סותרת את עצמה, דאם אנחנו אומרים שפטור מן הביעור - ש"מ דאזלינן בתר חנטה, ואתרוג הזה שחנט בששית ופטור מן הביעור - היה לנו לחייב אותו במעשר כדין פירות שביעית, ולמה אמר רבה שפטור גם מן המעשר (כך הקשה אביי לרבה). וענה לו רבה, "יד הכל ממשמשין בה ואת אמרת תתחייב במעשר", כלומר, אף שבאמת הוא בן ששית ואין בו חיוב להפקירו, מ"מ כיון שהגידולים שסביבו הם הפקר ויד הכל ממשמשים בשדה זו, הרי שהאתרוג מצד מציאותו מופקר הוא ולא שייך לחייבו במעשרות.

[4] כאן ס"ל לרבה דאזלינן אחר חנטה לחומרא וחייבת בביעור, וכיון שכן הם פירות של הפקר אין בהם מעשר.

[5] דס"ל שאין לך דבר שחייב ביעור אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית, והרי כאן נלקט כבר בשנה שמינית ואי אפשר לחייבו בביעור.

[6] וכן ס"ל לאבטולמוס בשם חמשה זקנים כסברת רבן גמליאל.

אילן שחנטו פירותיו בשנה השלישית, איזה מעשר נוהג בו?

כשחנטו פירותיו אחר ט"ו בשבט	כשחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט		
	תאנה - שתי בריכות בשנה	דקלים זיתים וחרובים - בריכה אחת בשנה	
מתעשר לשנה הבאה - מעשר עני	מתעשר לשנה שעברה - מעשר שני		לרבנן
מתעשר לשנה הבאה - מעשר עני	מתעשר לשנה שעברה - מעשר שני	מתעשר לשנה הבאה - מעשר עני	לר' נחמיה

DETERMINING WHICH YEAR AN ITEM OF PRODUCE BELONGS TO

	THE TYPE OF PRODUCE	WHEN THE PRODUCE IS CONSIDERED FINISHED
1	ILAN (FRUIT TREE) ⁽¹⁾	Chanatah ⁽²⁾
2	YEREK (VEGETABLE)	Lekitah ⁽³⁾
3	TEVUAH (WHEAT) ⁽⁴⁾ , ZEISIM (OLIVES)	Shelish
4	RICE, MILLET, AND OTHER KITNIYOS ⁽⁶⁾	Hashrashah (according to Rabah ⁽⁵⁾) Gemar Pri (according to Shmuel ⁽⁷⁾ (13b))
5	PUL HA'MITZRI (EGYPTIAN BEAN)	Planted for eating: Lekitah Planted for seeds: Hashrashah ⁽⁸⁾
6	TILSAN (FENUGREEK)	mishe'Titzmach ⁽⁹⁾

(1) According to Rebbi Nechemyah, if a tree produces fruit that is all collected at one time in the year ("Ilan sh'Oseh Bereichah Achas") its year is determined by Lekitah and not Chanatah.

(2) According to Rebbi Eliezer (14b), the Esrog has the status of an Ilan and we follow the Chanatah for all matters (Orlah, Revai, Shevi'is, Ma'aser). See next Chart.

(3) According to Raban Gamliel (14b), the Esrog tree has the status of a Yerek regarding Ma'aser, and thus we follow the Lekitah for Ma'aser. See next Chart.

(4) According to RASHI, Tevu'ah refers to wheat and grapes. According to TOSFOS, it refers only to wheat, but the same Halachah applies to grapes.

(5) This is also the opinion of Rebbi Shimon Shezuri.

(6) The produce of these types of Kitniyos neither grow Shelish nor are not harvested all at one time.

(7) This is the way Rashi learns. Other Rishonim, though, learn differently.

(8) Tosfos (14a DH Havah) says that the Rabanan (in Shevi'is 2:9) argue and hold that Pul ha'Mitzri always follows Lekitah.

(9) That is, when its seeds are mature enough that if planted, they would grow.